

УДК 332.135

Комірна В.В., Федулова С.О., Чорна Д.В., Овчаренко О.В.

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА РОЗВИТОК ЕКОНОМІК ГЕОПОЛІТИЧНИХ РЕГІОНІВ СВІТУ

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет», м. Дніпро

В роботі досліджено вплив глобалізації на тенденції розвитку геополітичних регіонів світу. Для дотримання балансу національних інтересів України необхідно визначитися з багатовекторною системою економічних відносин із зовнішнім світом, включаючи міжнародний і міжкорпоративний поділ праці. Описано, що необхідно визначитися з геополітичним кодом, який забезпечить ефективне функціонування багатовимірної комунікаційної простору України. Багатовимірний комунікаційний простір України як незалежної держави має три векторних напрями розвитку, а саме західний вектор; східний вектор; південний вектор. В статті також описується сучасний стан розвитку геополітичних регіонів світу та їх вплив на економічний розвиток України. За даними звіту Світового Банку за 2015 рік Україна входить у десятку країн – найбільших позичальників. Досліджено, що згідно з прогнозами Світового Банку, темпи економічного зростання в геополітичному регіоні до якого входить України складуть в 2016 році всього 0,4%. Якщо ж не врахувати Російську Федерацію і Україну, то в інших країнах цього регіону темпи зростання можуть досягти 2,6%. Також у статті зроблені висновки та припущення щодо перспектив розвитку економіки України в умовах описаного глобалізаційного розвитку світу.

Ключові слова. Глобалізація, регіоналізація, економічний розвиток, комунікаційний простір, гео економічний код, геополітичний регіон.

Постановка проблеми

Глобалізація світової економіки, яка є об'єктивною реальністю в ХХІ ст., визначає не тільки всі світові економічні процеси, але і всі трансформації в національних економіках. Змінюється значення держави, державного регулювання та державної взаємодії між країнами. Глобалізація обумовлює необхідність трансформації сформованого розуміння не тільки значення держави і державного регулювання, але самої парадигми економічної взаємодії між країнами, що склалася протягом декількох століть. Структурні зміни в економіці відбуваються не «самі по собі». Сьогодні це – результат інноваційного розвитку промисловості. Тим більше це актуально для країн, в макроструктуру яких промисловість займає, якщо й не домінуючу, то значну частку, що характерно і для України. Сучасний світ, що характеризується великомасштабними геополітичними протиріччями, все наполегливіше ставить перед Україною питання: якою буде сучасна геополітична конструкція світоустрою в умовах глобалізації, яким буде «постбіполярний світ», які принципи і цінності покладені в його осно-

ву, і які перспективи розвитку для України? Наступив період глобального геополітичного протистояння, який вимагає наукового осмислення геополітичних процесів. Після розпаду біполярного світу настала ситуація перехідного етапу в світовому розвитку. У зв'язку з цим виникає нагальна потреба в глибокому аналізі змін, що відбулися за останні роки у світі, в пошуку нових форм існування системи міжнародних відносин. Таким чином, парадигма економічної взаємодії між країнами, які хочуть інтегруватися в гео економіку через процеси глобалізації, змінюється. Необхідно формувати і розвивати на мікрорівні високотехнологічні виробництва, об'єднуючи інноваційні системи країн, що інтегруються, на новому технологічному укладі. За таких умов Україні потрібно чітко визначитися зі своїм багатовимірним комунікаційним простором та визначити свій гео економічний код.

Аналіз останніх публікацій з проблеми

Проблемами розвитку економіки України в глобалізаційних умовах займається багато українських науковців, серед яких: В. Базилевич, З. Варналій, А. Гальчинський, В. Гейц, І. Груз-

нов, М. Долішній, В. Дубницький, Є. Лібанова, В. Ляшенко, С. Пирожков, В. Смаль та ін. Але, євроінтеграційний напрям розвитку України потребує поглибленого дослідження даної проблеми на основі необхідності зміни економічної взаємодії між країнами, що обумовлено процесами глобалізації, які ведуть до формування геоекономіки – єдиної світової мережевої економіки. Щоб брати участь у цих процесах, необхідно перенести взаємодію між країнами з чисто політичної площини в економічну. Перш за все, необхідно інтегрувати інноваційні системи країн і на цій основі створювати високотехнологічні виробництва, що й актуалізує досліджувану проблему.

Метою дослідження є оцінювання впливу процесів глобалізації на розвиток геополітичних регіонів світу та оцінка впливу зазначених тенденцій на розвиток економіки України.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування

Світова фінансова криза 2008–2009 років стала поштовхом до формування багатополлярної моделі світоустрою, зростає регіоналізація міжнародних відносин. Створення регіонів, їх злиття, укрупнення, розпад і дроблення становлять сутність процесів регіоналізації, світового і національного регіоналізму. Регіоналізація як в міжнародному, так і в національному вимірі найтіснішим чином пов'язана з глобалізацією.

Україна – європейська держава за місцем розташування в Південно-Східній Європі між Євразією – Росією та Централью-Східною Європою. Таким чином, Україна – це рубіжна країна, країна з цивілізаційним розломом. Рубіжна біполярність проявляється в наявності на території країни географічного центру Європи в Карпатах і євразійського геополітичного полюса в Криму [1].

Багатовимірний комунікаційний простір України як незалежної держави має три векторних напрямку розвитку, а саме західний вектор; східний вектор; південний вектор. Дана тривекторна система визначає геоекономічний код України.

Геоекономічний код – це сформована на основі балансу національних інтересів багатовекторна система економічних відносин із зовнішнім світом, включаючи міжнародний і міжкорпоративний поділ праці, та яка забезпечує ефективне функціонування комунікаційного каркаса економіки. Код зберігається в генетичній пам'яті багатовимірного комунікаційного простору держави (регіону) і змінюється в процесі трансформації геополітичного простору [2]. Втрата Україною одного з векторів призведе до руйнування багатомірного комунікаційного простору.

Необхідно відзначити, що Україна володіє виключно високою питомою вагою ефективної території в загальній площі країни. Якщо виключити дві євразійських держави – Росію і Туреччину, то Україна є найбільшою за площею і протяжністю європейською державою. Компактна і освоєна територія країни характеризується відсутністю екстремальних умов життєдіяльності. На Україні розташований найбільший масив чорноземів.

Майже середнє положення України між Північним полюсом та екватором і близькість теплового моря створюють сприятливі комфортні умови для життя людей і господарської діяльності. Україна вирізняється з-поміж країн Європи суворістю клімату (різниця між літньої і зимової температурою), а значна частина сільськогосподарських угідь розташована в зоні ризикованого землеробства. Капітальне будівництво, включаючи спорудження фундаментів, товщину стін, прокладку водопроводу і тепломереж в Україні значно дорожче, порівняно з іншими країнами Європи, в силу суворості клімату. Економіка ж України характеризується як економіка виробництва. Хоч, на сьогоднішній день, в наукових колах ведуться дискусії, чи може економіка України і далі бути економікою виробництва. Є значна кількість думок, що в силу того, що в Україні основні фонди виробництва по регіонах зношені, практично, на 80% (тільки в декількох областях на 50%) підтримувати і розвивати економіку виробництва в Україні буде досить складно [3].

За даними звіту Світового Банку за 2015 рік Україна входить у десятку країн – найбільших позичальників (табл. 1).

Таблиця 1
10 країн – найбільших позичальників за 2015 рік, млн дол. США [4]

Країна	Обсяг зарезервованих коштів МБРР	Країна	Обсяг зарезервованих коштів МАР
Індія	2098	Бангладеш	1924
Китай	1822	Індія	1687
Колумбія	1400	Ефіопія	1395
Єгипет, Арабська Республіка	1400	Пакистан	1351
Україна	1345	Кенія	1305
Аргентина	1337	Нігерія	975
Туреччина	1150	Ганзанія	883
Марокко	1055	В'єтнам	784
Індонезія	1000	М'янма	700
Польща	966	Гана	680

Надані кошти МБРР і МАР в 2015 році [4]

Регіон	МБРР, млн дол. США	МАР, млн дол. США	Усього МБРР/МАР, млн дол. США	Усього МБРР/МАР, частка (у відсотках)
Європа та Центральна Азія	5829	314	6144	19
Африка	816	6595	7411	23
Східна Азія та Тихоокеанський регіон	3596	1499	5094	16
Латинська Америка та Карибський басейн	5726	383	6110	19
Близький Схід і Північна Африка	1779	194	1974	6
Південна Азія	1266	3919	5185	16
Усього	19012	12905	31918	100

Фінансування здійснюється двома установами, що входять до групи Світового Банку – Міжнародним банком реконструкції і розвитку (МБРР) та Міжнародною асоціацією розвитку (МАР).

Найбільше фінансування в Україні направлено на такі сектори як: енергетика і гірничодобувна промисловість – 20%; транспорт – 16%; державне управління та судово-правова система – 15% [4].

З табл. 2 видно, що найбільш фінансованими є такі геополітичні регіони як Африка, Європа і Центральна Азія (куди входить і Україна), Латинська Америка і Карибський басейн.

За даними звіту Світового Банку в 2014 році економіка країн Європи і Центральної Азії зросла лише на 1,8%, а в 2015 році економічне зростання і зовсім зупинилось. Прямі та непрямі наслідки зниження цін на нафту сповільнюють зростання в країнах Євразії, тоді як в країнах зони євро має місце невелике пожвавлення економіки. В цілому, згідно з прогнозами Світового Банку, темпи економічного зростання в даному геополітичному регіоні складуть в 2016 році всього 0,4%. Якщо ж не враховувати Російську Федерацію і Україну, то в інших країнах цього регіону темпи зростання можуть досягти 2,6%. Граничний рівень крайньої бідності в регіоні вищий, ніж глобальний поріг крайньої бідності – 1,25 дол. США в день і становить 2,5 дол. США в день, оскільки суворі кліматичні умови і більш висока вартість життя в регіоні, включаючи вартість опалення, одягу і житла, практично не дозволяють існувати на 1,25 дол. США в день [4].

З даних табл. 3 видно, що найбільше зростання ВВП дає регіон Південна Азія, хоча ВНД на душу населення найбільш низький. Європа і Центральна Азія дають один з найбільших ВНД на душу населення, проте втрачають в економі-

чному зростанні. Так само необхідно звернути увагу на чисельність цього регіону. Європа і Центральна Азія самий нечисленний регіон.

Висновки

Зі здійсненого дослідження можна зробити наступні припущення:

1. У всесвітньому глобальному розвитку виділяються «перспективні» геополітичні регіони до розвитку, а саме, Східна Азія і Тихоокеанський регіон та Південна Азія, хоч мають свої труднощі (значна бідність, густанаселеність та ін.);

2. Очікуються значні міграції в регіон Європа та Центральна Азія через його нечисленність і значний рівень життя;

3. Враховуючи існуючий глобалізаційний розвиток, України необхідно чітко визначитися з «технологічною пірамідою» для відновлення економічного зростання та зростання ВВП. А також дотримати баланс тривекторності свого багатомірного комунікаційного простору.

Треба відмітити, що важливою характеристикою глобалізації є те, що глобалізація – це, перш за все, якісний перехід у відносинах між країнами, що характеризується посиленням взаємозалежності і взаємовпливу різних сфер економічної діяльності в галузі міжнародних відносин. Специфічною особливістю феномена глобалізації є його багатогранність, що виражається у визначенні глобалізації як явища ідеологічного, економічного, соціального. Іншими словами, процес глобалізації охоплює практично всі сфери суспільного життя, включаючи економіку, політику, ідеологію, соціальну сферу, культуру, екологію, безпеку, спосіб життя.

Таблиця 3

Короткі відомості, які характеризують розвиток економік геополітичних регіонів світу за 2015 рік
(складено автором за [4])

Показник	2000 рік	2008 рік	2015 рік
Європа та Центральна Азія			
Загальна чисельність населення, млн осіб.	246	253	264
Приріст населення, % у рік	0,3	0,5	0,7
ВНД на душу населення (метод Атласа, поточні дол. США)	1803	5425	6864
Приріст ВВП на душу населення, % у рік	5,8	2,7	1,4
Частка населення, яке живе менше ніж на 1,25 дол. США у день, млн осіб.	18	2	2
Африка			
Загальна чисельність населення, млн осіб.	664	819	961
Приріст населення, % у рік	2,7	2,7	2,7
ВНД на душу населення (метод Атласа, поточні дол. США)	501	1131	1720
Приріст ВВП на душу населення, % у рік	0,7	2,2	1,6
Частка населення, яке живе менше ніж на 1,25 дол. США у день, млн осіб.	386	403	416
Східна Азія та Тихоокеанський регіон			
Загальна чисельність населення, млн осіб.	1812	1935	2020
Приріст населення, % у рік	1,0	0,7	0,7
ВНД на душу населення (метод Атласа, поточні дол. США)	912	2763	6122
Приріст ВВП на душу населення, % у рік	6,5	7,7	6,1
Частка населення, яке живе менше ніж на 1,25 дол. США у день, млн осіб.	661	272	161
Латинська Америка та Карибський басейн			
Загальна чисельність населення, млн осіб.	439	487	522
Приріст населення, % у рік	1,5	1,2	1,1
ВНД на душу населення (метод Атласа, поточні дол. США)	3606	6507	9051
Приріст ВВП на душу населення, % у рік	3,0	2,4	0,6
Частка населення, яке живе менше ніж на 1,25 дол. США у день, млн осіб.	55	31	28
Близький Схід і Північна Африка			
Загальна чисельність населення, млн осіб.	277	317	351
Приріст населення, % у рік	1,8	1,8	1,7
ВНД на душу населення (метод Атласа, поточні дол. США)	1494	3197	4460
Приріст ВВП на душу населення, % у рік	1,7	2,0	-1,7
Частка населення, яке живе менше ніж на 1,25 дол. США у день, млн осіб.	13	7	6
Південна Азія			
Загальна чисельність населення, млн осіб.	1382	1564	1692
Приріст населення, % у рік	1,8	1,4	1,3
ВНД на душу населення (метод Атласа, поточні дол. США)	452	991	1527
Приріст ВВП на душу населення, % у рік	2,3	2,5	5,8
Частка населення, яке живе менше ніж на 1,25 дол. США у день, млн осіб.	617	540	399

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Федулова С.О. Україна в системі регіоналізації міжнародних відносин: гео економічний вимір // Proceedings of the international scientific – practical conference “Innovative potential of socio – economic systems: the challenges of the global world”, Part 1. – Lisbon: Baltija Publishing, 2016. – С. 51 – 54.
2. Дергачёв В.А., Вардомский Л.Б. Регионоведение. –

М.: Изд-во ЮНИТИ-ДАНА, 2010. – 519 с.

3. Дубницький В.І., Федулова С.О. Парадигма функціонування ринкових процесів умовах трансформації регіонів // Вісник економічної науки України. – 2016. – №1 (30). – С.45-49.

4. Годовой отчет Всемирного Банка 2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org>

Надійшла до редакції 25.10.2016

Рецензент: к.е.н., проф. В.П. Колесніков

ГЛОБАЛИЗАЦИЯ И РАЗВИТИЕ ЭКОНОМИК
ГЕОПОЛИТИЧЕСКИХ РЕГИОНОВ МИРА

Комірна В.В., Федулова С.А., Черная Д.В., Овчаренко О.В.

В работе исследовано влияние глобализации на тенденции развития геополитических регионов мира. Для соблюдения баланса национальных интересов Украины необходимо определиться с многовекторной системой экономических отношений с внешним миром, включая международное и междукорпорационное разделение труда. Описано, что необходимо определиться с геополитическим кодом, который обеспечит эффективное функционирование многомерного коммуникационного пространства Украины. Многомерное коммуникационное пространство Украины как независимого государства имеет три векторных направления развития, а именно западный вектор, восточный вектор, южный вектор. В статье также описывается современное состояние геополитических регионов мира и их влияние на экономическое развитие Украины. По данным отчета Всемирного Банка за 2015 год Украина входит в десятку стран – крупнейших заемщиков. Указано, что согласно прогнозам Всемирного банка, темпы экономического роста в геополитическом регионе в который входит Украина составят в 2016 году всего 0,4%. Если же не учитывать Российскую Федерацию и Украину, то в других странах этого региона темпы роста могут достичь 2,6%. Также в статье сделаны выводы и предположения относительно перспектив развития экономики Украины в условиях описанного глобализационного развития мира.

Ключевые слова. Глобализация, регионализация, экономическое развитие, коммуникационное пространство, геоэкономический код, геополитический регион.

GLOBALIZATION AND DEVELOPMENT OF THE
ECONOMIES OF THE WORLD'S GEOPOLITICAL
REGIONS

Komirna V.V., Fedulova S.A., Cherna D.V., Ovcharenko O.V.

The influence of globalization on the development trend of the geopolitical regions of the world has been explored in this article. In order to meet the balance of Ukraine's national interests it must be defined with a multi-vector system of economic relations with the outside world, including international division of labor. It is disclosed that it is necessary to determine the geopolitical code, which will ensure the effective functioning of multidimensional communication space of Ukraine. A multidimensional communication space of Ukraine as an independent state has three vector direction of development, namely, the Western vector, Eastern vector, Southern vector. In the article the current state of the geopolitical regions of the world and their impact on the economic development of Ukraine also has been described. According to the report of the World Bank in 2015 Ukraine is among the ten countries – the largest borrowers. Pointing out that the World Bank predicts that economic growth in the geopolitical region, which includes Ukraine amount to only 0.4% in 2016. If you do not take into account the Russian Federation and Ukraine, the other countries in the region, the growth rate could reach 2.6%. In the article also findings and assumptions about the prospects of development of Ukrainian economy in the conditions described by the globalization of the world has been made.

Keywords. Globalization, regionalization, economic development, communication space, geo-economic code, geopolitical region.